

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 28 БАСПАСӨЗ Р Е Л И З І
2008 жылғы 16 қыркүйек

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Инфляция.

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша инфляция 2008 жылғы тамызда 0,8% (2007 жылғы тамызда – 0,7%) болды. Азық-түлік тауарларының бағасы өзгерген жоқ, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,7%, ақылы қызмет көрсету – 2,2% өсті.

Тамызда азық-түлік тауарлары нарығында бағаның ең көп өсуі қант – 2,1%, нан өнімдері және жармалар – 1,2%, оның ішінде күріш – 3,4% тіркелді. Бұдан басқа, күнбағыс майы – 1,3% қымбаттады. Жемістер мен көкөністер – 4,4% арзандады.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бензин – 2,6%, жуғыш және тазалағыш құралдар бағасының – 1,2% өсуі байқалды.

Халыққа ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету 2,5% қымбаттады. Бұл ретте электр энергиясы, газ және отынның басқа түрлері 4,1%, оның ішінде тарату желісі бойынша тасымалданатын газ – 7,9% және электр энергиясы – 7,6% қымбаттады.

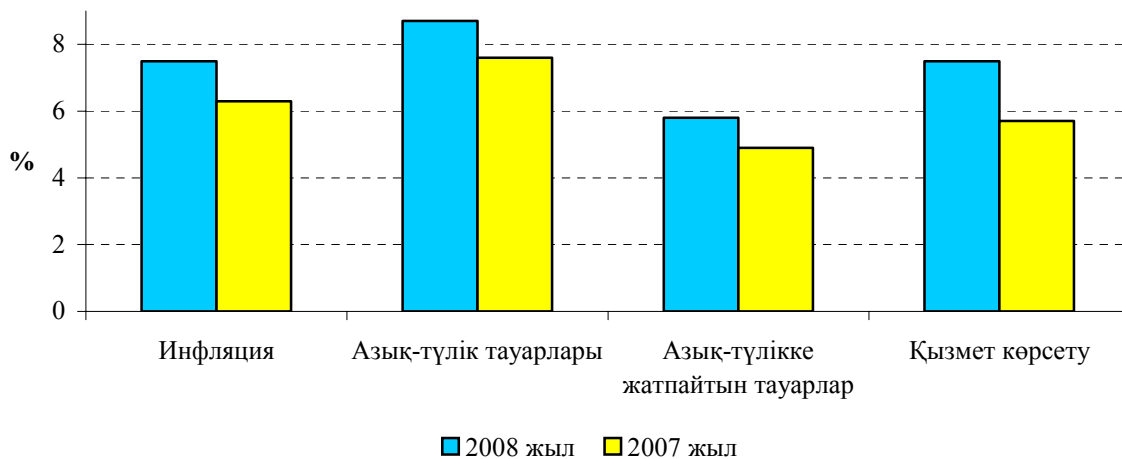
Көлік қызметіне баға мен тарифтер – 4,0%, медициналық қызмет көрсету – 0,8% өсті.

2008 жылғы қаңтар-тамызда инфляция 7,5%, ал 2007 жылғы тиісті кезеңде – 6,3% болды.

Инфляцияның жоғары деңгейде сақталуына осы кезеңде 7,5% және 8,7% (2007 жылғы қаңтар-тамызда – тиісінше 5,7% және 7,6%) қымбаттаған ақылы қызмет көрсетудің және азық-түлік тауарларының қымбаттауы себепші болып отыр, негізінен бензиннің – 17,2%, нан өнімдері және жармалардың – 16,2%, оның ішінде күріштің (69,6%) және ұнның (15,6%), көлік қызметінің – 15,1% қымбаттауы есебінен өсті. (1-график).

1-график

2007 және 2008 жылдардың қаңтар-тамызындағы инфляция және оның құрамдас бөліктері

2008 жылғы тамызда жылдық инфляция 20,1% (2007 жылғы желтоқсанда – 18,8%) болды.

2008 жылғы қыркүйектен бастап жылдық инфляция ағымдағы жылдың қалған айларында айлық инфляцияның өткен жылдың тиісті кезеңдерімен салыстырғанда неғұрлым төмен қарқынының есебінен күрт төмендей бастайды деп күтіледі.

2. Ақша агрегаттары.

2008 жылғы тамызда Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтерінің өсуі ақша базасының 4,9% (немесе 81,1 млрд. теңге) 1 751,0 млрд. теңгеге дейін (жыл басынан бастап – 19,6% кеңеюіне) себепші болды.

Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есептегенде ақша базасы 1 479,5 млрд. теңгеге дейін 1,3 % (жыл басынан бастап - 1,7% кеңею) тарылды.

2008 жылғы шілдеде ақша массасы банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің ұлғаюы салдарынан 5 418,3 млрд. теңгеге дейін 4,3%-ға ұлғайды. Жыл басынан бастап ақша массасы 17,0% өсті.

2008 жылғы шілдеде айналыстағы қолма-қол ақша 787,0 млрд. теңгеге дейін 2,3%-ға өсті (жыл басынан бастап – 6,4% өсті), бұл ретте банк жүйесіндегі депозиттер 4631,3 млрд. теңгеге дейін 4,6%-ға ұлғайды (жыл басынан бастап – 19,1% өсті). Айналыстағы қолма-қол ақшаның өсу қарқынымен салыстырғанда депозиттердің қарқындап өсуі ақша массасы құрылымында депозиттердің үлесінің 2008 жылғы маусымда 85,2%-дан шілдеде 85,5%-ға дейін артуына себепші болды.

Шілдеде ақша базасының тарылуы аясында ақша массасының өсуі салдарынан ақша мультипликаторы 2008 жылғы маусымда 2,96-дан шілдеде 3,24-ке дейін ұлғайды.

3. Валюта нарығы.

2008 жылғы тамызда ішкі валюта нарығындағы ахуал теңгенің АҚШ долларына шамалы нығаюымен сипатталды.

Бір ай бойы теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 доллар үшін 119,54–120,17 теңге диапазонында өзгерді. 2008 жылғы тамызда теңге 0,53%-ға (жылдың басынан бастап - 0,63%) нығайды және айдың аяғында теңгенің биржалық бағамы доллар үшін 119,54 теңге болды.

Тамызда Қазақстан Қор биржасындағы биржалық операциялар көлемі қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді ескере отырып шілдемен салыстырғанда 20,9% ұлғайды және 7,6 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – 42,6 млрд. АҚШ долл.) болды. Биржадан тыс валюта нарығында операциялар көлемі 0,9%-ға азайды және 8,0 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – 68,1 млрд. АҚШ долл.) болды.

4. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

2008 жылғы тамызда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру жөнінде 5 аукцион өткізілді. Оларға 6-айлық МЕККАМ (4,8 млрд. теңге), 2-жылдық МЕОКАМ (7,0 млрд. теңге және 13,3 млрд. теңге 2 аукцион) және 3-жылдық МЕОКАМ (9 млрд. теңге және 10,9 млрд. теңге 2 аукцион) орналастырылды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік 6 айлық МЕККАМ бойынша – 6,83%, 2-жылдық МЕОКАМ бойынша – 8,16%, 3-жылдық МЕОКАМ бойынша – 8,68% болды.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі өткен аймен салыстырғанда 5,7% (жыл басынан – 24%) ұлғайып, 2008 жылғы тамыздың аяғында 676,3 млрд. теңге болды.

Ұлттық Банктің ноталары эмиссиясының көлемі 2008 жылғы тамызда 2008 жылғы шілдемен салыстырғанда 420,4 млрд. теңгеге дейін 24,4% ұлғайды. Айналыс мерзімі 28 және

182 күн ноталар шығарылды. Ағымдағы жылдың басынан бастап ноталар шығару 1946,2 млрд. теңге болды.

Қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі 2008 жылғы шілдеде 6,13%-дан 2008 жылғы тамызда 6,57%-ға дейін өсті.

2008 жылғы тамыздың аяғында айналыстағы ноталардың көлемі 2008 жылғы шілдемен салыстырғанда 32,4% өсіп, 429,3 млрд. теңге болды (жыл басынан бері – өсу 87,5%).

5. Банкаралық ақша нарығы.

2008 жылғы тамызда орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 2008 жылғы шілдемен салыстырғанда 40,7% өсті (жыл басынан бастап – 3 есе дерлік) және баламасы 11720,7 млрд. теңгені құрады.

Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттердің көлемі 1201,6 млрд. теңгеге дейін 33,5%-ға өсті (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 10,3%). Бұл ретте орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы тамызда 5,19% -дан 4,99%-ға дейін төмендеді.

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттерінің көлемі тамызда шілдемен салыстырғанда 25,2% көтерілді және 916,3 млрд. теңгені құрады.

2008 жылғы тамызда орналастырылған долларлық депозиттердің көлемі 60,2 млрд. АҚШ долл. дейін 33,3%-ға өсті (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 61,6%). Орналастырылған долларлық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2,23%-дан 2,15%-ға дейін төмендеді.

Еуромен орналастырылған депозиттердің көлемі 2008 жылғы тамызда 17,9 млрд. еуроға дейін 74,0%-ға өсті (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 27,5%). Еуромен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 4,12%-дан 4,23%-ға дейін көтерілді.

Рубльдік депозиттерге орналастыру көлемі елеусіз болып отыр - орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 1% аз.

Тұтастай алғанда шетел валютасымен банкаралық депозиттердің үлесі орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 89,8%, жоғары болып қалуда. Бұл ретте шетел валютасындағы депозиттердің негізгі бөлігі (88,4%) резидент емес банктерде орналастырылған.

6. Депозит нарығы.

Резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің жалпы көлемі 2008 жылғы шілдеде 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда – 19,1%) 4631,3 млрд. теңгеге дейін 4,6%-ға көтерілді. Заңды тұлғалардың депозиттері 3160,6 млрд. теңгеге дейін 6,3%-ға, жеке тұлғалардың депозиттері - 1470,7 млрд. теңгеге дейін 1,3%-ға ұлғайды.

2008 жылғы шілдеде ұлттық валютамен депозиттер 3009,2 млрд. теңгеге дейін 3,5%, шетел валютасымен депозиттер 1622,2 млрд. теңгеге дейін 6,9% өсті. Нәтижесінде, теңгемен депозиттердің үлес салмағы 65,7%-дан 65,0%-ға дейін төмендеді.

Халықтың (резидент емесерді қоса алғанда) банктердегі салымдары бір айда 1494,9 млрд. теңгеге дейін 1,2% (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда – 3,2%) ұлғайды. 2008 жылғы шілдеде халықтың салымдары құрылымындағы теңгелік депозиттер 948,6 млрд. теңгеге дейін 1,5%, ал шетел валютасындағы депозиттер 546,2 млрд. теңгеге дейін 0,7% көтерілді. Нәтижесінде, теңгелік депозиттердің үлес салмағы 63,3%-дан 63,5%-ға дейін көтерілді.

2008 жылғы шілдеде банктік емес заңды тұлғалардың теңгелік мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 5,0% (2008 жылғы маусымда – 5,1%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 11,4% (11,7%) құрады.

7. Кредит нарығы.

2008 жылғы шілдеде банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 0,4% өсіп (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда – 0,3%), 7278,2 млрд. теңге болды.

Ұлттық валютадағы кредиттер бір ай ішінде 1,0% көтерілді және 4193,6 млрд. теңгені құрады, ал шетел валютасындағы кредиттер 3084,6 млрд. теңге құрап, 0,4% төмендеді. Нәтижесінде теңгелік кредиттердің үлес салмағы 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 57,3%-дан 57,6%-ға өсті.

Ұзақ мерзімді кредиттер 5830,3 млрд. теңгені құрап, 0,1% төмендеді, ал қысқа мерзімді кредиттер 1447,9 млрд. теңгені құрап, 2,6% артты. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда 80,5%-дан 80,1%-ға дейін төмендеді.

Шілдеде заңды тұлғаларға кредиттер 1,0% өсті және 4825,7 млрд. теңгені құрады, ал жеке тұлғаларға кредиттер 2452,5 млрд. теңгені құрап, 0,8%-ға төмендеді. Нәтижесінде бір айда жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы 34,1%-дан 33,7%-ға дейін төмендеді.

Шілдеде банктердің шағын кәсіпкерлік субъектілеріне кредиттері маусыммен салыстырғанда 1469,2 млрд. теңгені құрап, 0,6%-ға (2007 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2,4%) төмендеді.

Салалық бөлуде экономиканың сауда (21,7%), құрылыс (18,2%), өнеркәсіп (9,4%) және ауыл шаруашылығы (3,4%) сияқты салалары неғұрлым белсенді кредиттелуде.

2008 жылғы шілдеде 2008 жылғы маусыммен салыстырғанда жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 19,8%-дан 20,4%-ға дейін өсті, ал заңды тұлғаларға кредиттер бойынша 16,3%-дан 16,2%-ға дейін төмендеді.

8. Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының 2008 жылғы шілдеде жүргізілген мониторингінің нәтижелері туралы.

Мониторингке ел экономикасының негізгі салаларын білдіретін 1611 кәсіпорын қатысты, оның ішінде 1032-і орташа және ірі. Кәсіпорындар пікіртерімдерінің нәтижесі 2008 жылғы 2 тоқсанда қалыптасып отырған экономикалық ахуал және экономиканың нақты секторындағы негізгі үрдістер туралы мынадай тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді.

Пікіртерім жүргізілген кәсіпорындардың көбі үшін теңгенің АҚШ долларына, еуроға және Ресей рубліне (тиісінше 65,7%, 64,9%, 65,5%) бағамының ағымдағы өзгеруі шаруашылық қызметтеріне теріс ықпал еткен жоқ.

Дайын өнім бағасының өсу қарқыны біршама азайды: баға өзгеруінің диффузиялық индексі 67,8 деңгейге дейін (1 тоқсанда – 68,7) төмендеді.

Айналым және сол сияқты негізгі құрал-жабдықтарды қаржыландыру құрылымында кәсіпорындардың көбінде меншікті қаражаттың рөлі (тиісінше 80,1% және 57,4%) арта түсуде.

Кәсіпорындардың іскерлік белсенділігі жоғарылады, ол бірінші кезекте айналым активтері айналымдылығының 2008 жылғы 1-тоқсанда 41,7%-дан 2-тоқсанда 44,9%-ға дейін ұлғайғандығын көрсетеді.

Сату рентабельділігі жоғары (40%-дан жоғары) кәсіпорындардың үлесі (21,9%- дейін) ұлғайды (салық салғанға дейін).

Пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың көбі (88,3%) банктердің қызметіне қажеттілікті қанағаттандыру дәрежесінің қалыпты деңгейін атап отыр.

Пікіртерім жүргізілген кәсіпорындардың 25%-ы банктердің қызмет көрсетуін алудың жоғары мүмкіндігін, 62%-ы орташа деңгейді және 12,9%-ы ғана осы көрсеткіштің төменгі деңгейін белгіледі. Жалпы банктердің қызмет көрсетуін алудың орта және жоғары мүмкіндігінің айтарлықтай басым болуының оң үрдісі сақталуда.

Ағымдағы активтердің өтімділігін қамтамасыз ету тұрғысынан нақты сектор капиталының құрылымы оң болып отыр: ағымдағы активтер ағымдағы міндеттемелерді толық жабады - ағымдағы өтімділік коэффициенті 1,50 құрады. Пікіртерім жүргізілген

кәсіпорындардың жалпы төлеу қабілеттілігі (2,05) қалыптыдан жоғары деңгейде (2,0) болып отыр.

Оған қоса, экономикада кәсіпорындардың шаруашылық ету талаптарына әсер еткен теріс үрдістер аз болған жоқ, оның ішінде мыналар неғұрлым айқын көрінді.

Жалпы, шикізат және материалдар бағасының, әсіресе құрылыста айтарлықтай өсу үрдісі жалғасуда: 2008 жылғы 2-тоқсанда бағаның өзгеруінің диффузиялық индексі 80,7 (құрылыс бойынша 91,5) құрады.

Негізгі және айналым қаражатын қаржыландыру үшін кредит алған кәсіпорындардың үлесі, әсіресе құрылыста және өнеркәсіпте азайды (25,4% дейін).

Теңгедегі кредиттер бойынша да, сол сияқты шетел валютасындағы кредиттер бойынша да орташа пайыздық ставканың өсу үрдісі жалғасты (тиісінше 16,5% және 14% дейін).

Кәсіпорындардың дайын өніміне сұраныстың өсу қарқыны төмен болып отыр: сұраныстың өзгеруінің диффузиялық индексі 52,1 құрады.

Өндіру саласындағы сату рентабельділігі экономиканың басқа салаларына қарағанда одан әрі жоғарылады, бұл өндеу саласының үлкен инвестициялық тартымдылығы үрдісінің жалғасып отырғандығын көрсетеді.